

cena

1. egz.

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORIUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO

Nr. 10.

Wilno, 1 Października 1936 r.

Rok XIII.

T R E Ś Ć

Pozycja:	str.	Pozycja:	str.
103. Selekcja dzieci umysłowo upośledzonych i kierowanie ich do zakładów, szkół i oddziałów specjalnych	212	CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA	
104. Odciążenie administracji gminnej	217	113. Budowa stu szkół im. Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego w województwie wileńskim	225
105. Program nauki w publicznych szkołach powszechnych	217	114. Kurs wakacyjny dla wychowawczyń przedszkoli	226
106. Wybór książek szkolnych i środków naukowych oraz zmiana podręczników dla szkół powszechnych i średnich ogólnokształcących .	221	Kronika	
107. Organizacja przysposob. wojskowego w szkołach średnich ogólnokształc. i zawodowych . .	222	115. Przyjazd Pana Kuratora Mariana Bronisława Godeckiego do Wilna	231
108. Składki w szkołach	222	116. Pożegnanie Pana Kuratora Kazimierza Szelańskiego	232
109. Zbiórka na Macierz Szkolną w Gdańsku . .	223	117. Konferencja w sprawach oświaty pozaszkolnej	232
110. III Tydzień Szkoły Powszechnej	223	118. Spis książek nabytych przez C. B. P. przy K. O. S. Wil. w Wilnie w czerwcu i lipcu 1936 r.	233
111. Uzupełnienie wykazu szkół prywatnych, które w r. szk. 1936/37 posiadają prawa szkół państwowych	223		
112. Komunikaty	223		

103

ROZPORZĄDZENIE**Ministra Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego**

z dnia 3 sierpnia 1936 r. (II P-3301/36)

**o selekcji dzieci umysłowo upośledzonych i kierowaniu
ich do zakładów, szkół i oddziałów specjalnych.**(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 28 sierpnia
1936 r. Nr. 8 poz. 132).

§ 1. Na podstawie art. 13 i 56 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 389) zarządzam przeprowadzanie selekcji dzieci umysłowo upośledzonych i kierowanie ich do zakładów specjalnych, szkół powszechnych specjalnych i oddziałów specjalnych na zasadach ustalonych w instrukcji, ogłoszonej jako załącznik do niniejszego rozporządzenia.

§ 2. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *W. Świętosławski.*

Załącznik do rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 3 sierpnia 1936 r. (Nr. II P-3301/36).

INSTRUKCJA

w sprawie selekcji dzieci umysłowo upośledzonych i kierowania ich do zakładów specjalnych, szkół powszechnych specjalnych i oddziałów specjalnych.

1. Selekcja dzieci umysłowo upośledzonych ma na celu:

a) wyodrębnienie z pośród dzieci w wieku obowiązku szkolnego, a zwłaszcza z pośród uczniów publicznych szkół powszechnych, tych dzieci, które ze względu na niedorozwój umysłowy nie mogą pobierać nauki w szkole powszechnej,

b) zakwalifikowanie ich do zakładów specjalnych, szkół powszechnych specjalnych i oddziałów specjalnych dla umysłowo upośledzonych.

2. Badania selekcyjne odbywają się z reguły w tych miejscowościach, w których jest zorganizowany zakład specjalny, szkoła powszechna specjalna lub oddział specjalny dla umysłowo upośledzonych.

Badaniom tym podlegają:

a) uczniowie pierwszych i drugich klas szkół powszechnych, którzy budzą wątpliwości co do normalnego rozwoju umysłowego,

b) dzieci, którym odroczone obowiązki szkolne ze względu na opóźnienie w rozwoju umysłowym.

3. Badania selekcyjne przeprowadza Pracownia Psychopedagogiczna Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie i kierownicy (nauczyciele) zakładów, szkół i oddziałów specjalnych dla dzieci umysłowo upośledzonych, o ile odbyli odpowiednie przeszkolenie praktyczne w wymienionej Pracowni lub też o ile mają zezwolenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Za zgodą Ministerstwa W. R. i O. P. mogą przeprowadzać te badania również i inne pracownie psychologiczne.

Osoby przeprowadzające badania porozumiewają się w miarę potrzeby w sprawach związanych ze stosowaniem badań psychologicznych z Pracownią Psychopedagogiczną Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

4. Badania psychologiczne, mające na celu selekcję dzieci umysłowo upośledzonych, przeprowadza się zasadniczo metodą Binet-Termana, co nie wyklucza możliwości stosowania w razie potrzeby innych metod psychologicznych.

5. Na początku roku szkolnego Inspektorzy Szkolni organizują konferencje kierowników szkół powszechnych i nauczycieli tych szkół, prowadzących klasy pierwsze i drugie, z udziałem osób przeprowadzających badania selekcyjne, dla omówienia sprawy selekcji dzieci umysłowo upośledzo-

---

Ilu członków pozyskałeś dla Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych?

---

nych oraz przydzielają kierownikom tych szkół kwestionariusze wstępne (wzór Nr. 1).

Kierownicy szkół powszechnych doręczają osobom, przeprowadzającym badania selekcyjne, wykazy dzieci, którym odroczone obowiązek szkolny ze względu na opóźnienie w rozwoju umysłowym.

W ciągu pierwszego okresu szkolnego nauczyciele szkół powszechnych, prowadzący klasy pierwsze i drugie, obowiązani są: 1) zwracać szczególną uwagę na uczniów, którzy budzą wątpliwości co do normalnego rozwoju umysłowego, bez stosowania badań testowych i 2) wypełnić kwestionariusz wstępny (wzór Nr. 1).

Osoba przeprowadzająca badania selekcyjne bada dzieci, którym odroczone obowiązek szkolny ze względu na opóźnienie w rozwoju umysłowym.

Z końcem pierwszego okresu szkolnego osoba przeprowadzająca badania selekcyjne otrzymuje kwestionariusze wstępne od kierowników szkół powszechnych.

W ciągu drugiego okresu szkolnego osoba przeprowadzająca badania selekcyjne:

a) opracowuje rozkład badań uczniów wedle szkół tak, by zostały one ukończone z końcem drugiego okresu szkolnego,

b) wysyła do kierowników szkół powszechnych zawiadomienia, podając termin badania poszczególnych uczniów każdej szkoły,

c) przeprowadza badania psychologiczne, wypełniając jednocześnie protokół badania (wzór Nr. 2),

d) prowadzi wykaz dzieci zbadanych (wzór Nr. 3),

e) wydaje opinie w sprawie kwalifikowania dzieci do zakładów, szkół i oddziałów specjalnych dla umysłowo upośledzonych i przesyła je kierownikom właściwych szkół powszechnych, zwracając ich uwagę na uczniów z ilorazem inteligencji od 65 do 70, których należy poddać dalszej rocznej obserwacji w szkole powszechnej (wzór Nr. 4).

W końcu roku szkolnego osoba przeprowadzająca badania selekcyjne składa inspektorowi szkolnemu sprawozdanie o wynikach tych badań, załączając zestawienie

dzieci zbadanych i dzieci kwalifikowanych do szkoły specjalnej (wzór Nr. 5).

6. Do szkół i oddziałów specjalnych dla umysłowo upośledzonych kwalifikuje się zasadniczo dzieci w wieku obowiązku szkolnego:

a) które uczęszczając więcej niż jeden rok do szkoły powszechnej, wykazały iloraz inteligencji od 35 do 70,

b) które, uczęszczając pierwszy rok do szkoły powszechnej, wykazały iloraz inteligencji od 35 do 65,

c) które nie uczęszczały do szkoły powszechnej i wykazały iloraz inteligencji od 35 do 60.

7. Dzieci o głębokim niedorozwoju umysłowym (z ilorazem inteligencji poniżej 35) nie należy kwalifikować do szkół i oddziałów specjalnych, należy natomiast czynić starania o umieszczenie ich w specjalnych zakładach zamkniętych.

8. Dzieci, które wykazały iloraz inteligencji niższy od 45, kwalifikowane są do szkół i oddziałów specjalnych warunkowo na dłuższy okres obserwacji. Jeżeli w ciągu co najmniej jednego roku szkolnego dzieci te nie wykazą postępów w rozwoju umysłowym i nauce, rada pedagogiczna uznaje, że nie nadają się one do pobierania nauki szkolnej, przy czym należy czynić starania o umieszczenie ich w specjalnych zakładach zamkniętych.

9. Uczniowie zakładów, szkół i oddziałów specjalnych dla umysłowo upośledzonych, którzy w ciągu co najmniej jednego roku szkolnego wykazali stosunkowo znaczne postępy w rozwoju umysłowym i nauce, winni być zasadniczo poddani powtórnemu badaniu psychologicznemu i, o ile wykazą iloraz inteligencji wyższy od 70-ciu, winni być skierowani z powrotem do szkoły powszechnej.

10. Skierowywanie dzieci umysłowo upośledzonych do odpowiednich zakładów specjalnych, szkół powszechnych specjalnych i oddziałów specjalnych odbywa się na podstawie opinii osób przeprowadzających badania selekcyjne i należy do kompetencji inspektora szkolnego.

WZÓR Nr. 1

(do Nr. II P—3301/36)

Publiczna szkoła powszechna Nr _____
Klasa _____Adres szkoły _____
Telefon _____

KWESTIONARIUSZ WSTĘPNY dla celów badań selekcyjnych.

1. Nazwisko i imię dziecka _____
2. Dokładna data urodzenia (dzień, miesiąc, rok) _____
3. Wyznanie _____
4. Język ojczysty _____
5. Adres rodziców względnie nazwisko i adres opiekunów _____
6. Zawód rodziców względnie opiekunów _____
7. Który rok dziecko pobiera naukę szkolną _____
8. Frekwencja w ciągu roku szkolnego _____
9. Stan fizyczny dziecka _____
10. Warunki domowe _____
11. Postępy w nauce, pilność i zainteresowanie pracą szkolną (ewentualnie czym) _____
12. Temperament i usposobienie _____
13. Charakterystyka zachowania się w szkole _____
14. Uwagi _____

Nauczyciel _____
(podpis)Kierownik szkoły _____
(podpis)_____ dnia _____ 19____ roku.
(miejscowość)

Objaśnienia.

1. Kwestionariusz wstępny należy wypełnić starannie na podstawie dłuższej obserwacji dziecka.
2. Pkt. 1 — Należy podkreślić nazwisko ucznia, którego się uważa za najgłębiej upośledzonego w klasie.
3. Pkt. 2 — datę urodzenia dziecka należy wypełnić na podstawie metryki urodzenia.
4. Pkt. 7 — należy tu wziąć pod uwagę i te szkoły, do których dziecko uczęszczało poprzednio.
5. Pkt. 8 — podać czy frekwencja dziecka jest dobra, średnia, zła i dlaczego.
6. Pkt. 9 — podać ogólny stan zdrowia i rozwoju fizycznego — choroby przebyte, skłonność do chorób.
7. Pkt. 10 — zaznaczyć warunki materialne i wpływy wychowawcze domu.
8. Pkt. 12 — zaznaczyć, czy dziecko jest ruchliwe, spokojne, apatyczne; czy jest raczej wesołe i pogodne, czy też smutne i bez humoru (wtedy, gdy brak wyraźnych powodów ku temu).
9. Pkt. 13 — zwrócić uwagę na stosunek do kolegów (ulega czy napastuje, przewodniczy czy podporządkowuje się gromadzie, czy unika wyraźnie kolegów i trzyma się zdaleka od gromady czy też jest bierny i apatyczny i nikt ani nie go nie interesuje); stosunek do nauczycieli.
10. W razie braku miejsca przy wypełnianiu kwestionariusza należy pisać na odwrocie lub dokleić kartkę papieru.

WZÓR Nr 2
(do Nr. II P — 3301/36)

PROTOKÓŁ BADANIA TESTAMI BINET-TERMANA.

Uczeń _____ klasy _____ szkoły powszechnej Nr _____ w _____

Data urodzenia _____ Nr _____

Data badania _____

_____ (nazwisko i imię dziecka)

_____ (adres dziecka)

I. I. = _____

W. Ż. = _____

W. I. = _____

Nr. testu	Ocena	O D P O W I E D Ź	Czas reakcji	U w a g i

WZÓR Nr 3
(do Nr. II. P. 3301/36).

WYKAZ DZIECI BADANYCH W R. SZK. 19 .....

L. P.	NAZWISKO I IMIĘ DZIECKA	Szkoła, z której dziecko zo- stało skiero- wane do badania	Data badania	Data urodze- nia	Wiek inteli- gencji	Iloraz inteli- gencji	Zakwalifiko- wany czy nie- zakwalifikowa- ny do szkoły specjalnej względnie po- zostawiony na dalszej obser- wacji w szkole powszechnej	Uwagi

WZÓR Nr 4

(do Nr. II P-3301/36)

Z A W I A D O M I E N I E

Dnia _____

Do Kierownictwa

Nr _____

Publicznej Szkoły Powszechnej Nr _____

w _____

Niniejszym zawiadamiam uprzejmie o wyniku badania psychologicznego poniżej wymienionych dzieci.

L. p.	Nazwisko i imię dziecka	Orzeczenie kwalifikacyjne (osoby przeprowadzającej badania)
1		
2		
3		
4		
i t. d.		

WZÓR Nr 5

(do Nr. II P-3301/36)

S P R A W O Z D A N I E

Dzieci zbadane przez _____ w r. szk. 19_____
i dzieci zakwalifikowane do szkół (oddziałów) specjalnych.

Ogólna liczba dzieci		W tym dzieci urodzonych w roku									
		19__	19__	19__	19__	19__	19__	19__	19__	19__	19__
			roczniki będące w wieku obowiązku szk.								
zbadanych											
zakwalifikowanych do szkoły specjalnej											

U w a g i, wnioski, życzenia i wyjaśnienia osoby przeprowadzającej badania selekcyjne.

104

MINISTER
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Warszawa.

OKÓLNIK Nr. 63

z dnia 10 lipca 1936 r. (I Praw.-1012/59,36)

w sprawie odciążenia administracji gminnej.

Gmina jest organem wykonawczym całej administracji publicznej. W każdym dziale administracji organa gminne są obciążone zadaniami zleconymi.

Obowiązek spełniania i sposób załatwiania przez gminę niektórych czynności wynika z samych przepisów prawnych; czynności tych jest bardzo wiele i wymagają one od gminy dużego nakładu pracy.

Niemniej obciążają gminę polecenia wykonawcze władz i organów lokalnych.

Duża liczba tych władz i organów, wielka ilość wydawanych przez nie poleceń, ich nieskoordynowanie i częstokroć niedostosowanie do poziomu pracy gminy—sprawiają, że gmina nie może podolać nałożonym na nią obowiązkom. W gminie wiejskiej, gdzie cały aparat biurowy stanowi z reguły jedna osoba (sekretarz), polecenia do niej kierowane stają się w znacznym stopniu wprost niewykonalne.

Ten stan rzeczy pociąga za sobą poważne następstwa dla całej administracji publicznej. Władze administracyjne we wnioskach swych i decyzjach opierają się w znacznej mierze na danych dostarczonych przez gminę. Omawiane warunki, w jakich pracują organa gminne powodują, że dane te są niejednokrotnie błędne, i prowadzą do błędnych wniosków i decyzji. W ten sposób przeciążenie gminy jest ważnym powodem niedomagań działalności władz administracyjnych.

Skutki przeciążenia gminy czynnościami zleconymi odbijają się ujemnie również w dziedzinie własnych zadań gminy jako to: opieki społecznej, oświaty, zdrowia publicznego, budowy i utrzymania dróg i t. d. Zadania te coraz więcej są zaniedbywane, gdy z braku dostatecznych dochodów gmina ogranicza swój budżet do wydatków administracyjnych i pod naciskiem konieczności skierowuje swe wysiłki do zadań zleconych.

Wzywam przeto podległe mi władze i urzędy, aby zredukowały do granic niezbędnej potrzeby polecenia wykonawcze kierowane do gmin i dostosowały je do poziomu pracy organów gminnych, oraz oględnie korzystały z ogólnych postanowień ustawowych, powołujących gminę do pomocy i współdziałania z władzami administracyjnymi. Zarazem zakazuję bezwzględnie obarczania gmin czynnościami prawnie nieuzasadnionymi i polecam ściśle przestrzeganie przepisów w sprawie koordynacji zleceń wykonawczych (art. 68/5 ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 294).

Minister:

(—) *W. Świątosławski.*

105

OKÓLNIK Nr. 76

z dnia 7 sierpnia 1936 r. (II.Pr.-5229/36)

w sprawie programu nauki w publicznych szkołach powszechnych.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 21 sierpnia 1936 r. Nr. 7 poz. 128).

Zarządzam, aby od dnia 3 września 1936 r. stosować:

1) We wszystkich klasach publicznych szkół powszechnych o 5 i więcej nauczycielach — programy nauki, ustalone rozporządzeniem z dnia 12 lipca 1934 r. Nr. IPr-1857/34 (Dziennik Urzędowy Ministerstwa W. R. i O. P. Nr. 6—7, poz. 93) i ogłoszone w oddzielnym wydawnictwie pt. „Program nauki w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia z polskim językiem nauczania (Tymczasowy)”;

2) we wszystkich klasach publicznych szkół powszechnych o 4 i 3 nauczycielach programy nauki, ustalone rozporządzeniem z dnia 11 lipca 1936 r. Nr. IIPr-4468/36 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 5, poz. 114) i ogłoszone w oddzielnym wydawnictwie p. t. „Program nauki w publicznych szkołach powszechnych drugiego stopnia z polskim językiem nauczania”;

3) we wszystkich klasach publicznych szkół powszechnych o 2 i o 1 nauczycielu programy nauki, ustalone rozporządzeniem z dnia 11 lipca 1936 r. Nr. IIPr-4469/36 (Dz.

Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 5, poz. 113) i ogłoszone w oddzielnym wydawnictwie p. t. „Program nauki w publicznych szkołach powszechnych pierwszego stopnia z polskim językiem nauczania”;

przy tym w roku szkolnym 1936/37 należy uwzględnić dostosowania, uzupełnienia i ograniczenia, wskazane w załączonej instrukcji.

W zakresie wszystkich przedmiotów o budowie cyklicznej programu ustala się kolejność następującą:

W dwuletniej klasie VI szkół o 4 i 3 nauczycielach i dwuletniej klasie III szkół o 2 i o 1 nauczycielu (oraz w kompletach dwuletnich przy nauce śpiewu w szkołach o różnej liczbie nauczycieli):

w r. s. 1936/37 przechodzi się kurs A, wzgl. część przemienną A,

w r. s. 1937/38 przechodzi się kurs B, wzgl. część przemienną B,

w r. s. 1938/39 przechodzi się kurs A, wzgl. część przemienną A
i t. d.

W trzyletniej klasie IV szkół o 2 i o 1 nauczycielu (oraz w komplecie z klas V i VI szkół o 4 i 3 nauczycielach i w komplecie z klas III i IV szkół o 2 i o 1 nauczycielu przy nauce śpiewu):

w r. s. 1936/37 przechodzi się kurs A, wzgl. część przemienną A,

w r. s. 1937/38 przechodzi się kurs B, wzgl. część przemienną B,

w r. s. 1938/39 przechodzi się kurs C, wzgl. część przemienną C,

w r. s. 1939/40 przechodzi się kurs A, wzgl. część przemienną A
i t. d.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

w. z. (—) *Jerzy Ferek-Błeszyński.*

Czy zapisałeś się na członka Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych?

Załącznik do okólnika Nr. 76 z dnia 7.VIII.1936 r. (II Pr.5229/36).

INSTRUKCJA

dotycząca programów nauki w publicznych szkołach powszechnych w roku szkolnym 1936/37.

(Dostosowania, uzupełnienia i ograniczenia).

I. SZKOŁY POWSZECHNE Z POLSKIM JĘZYKIEM NAUCZANIA.

A. 1. KLASA I SZKÓŁ o 3 i WIĘCEJ NAUCZYCIELACH.

Religia rzymsko-katolicka.

Obowiązuje program, ustalony dla klasy I rozporządzeniem z dnia 1 października 1935 r. Nr. IIPr-5481/35 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 1 z dn. 10 marca 1936 r., poz. 4) i ogłoszony w oddzielnym wydawnictwie p. t. „Program nauki religii rzymsko-katolickiej w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia z polskim językiem nauczania”.

2. KLASA I SZKÓŁ o 2 i o 1 NAUCZYCIELU.

Religia rzymsko-katolicka.

Zarówno w klasie I, uczącej się osobno w szkołach o 2 nauczycielach, jak w komplecie z klas I i II, obowiązuje w roku szkoln. 1936/37 program nauki w klasie I szkół III stopnia, wskazany powyżej w dziale I. A. 1.

Rysunek.

Tam, gdzie na lekcje osobne tego przedmiotu przeznaczają się tylko $\frac{1}{2}$ godziny co dwa tygodnie (szkoła o 1 nauczycielu, wariant c), należy wydatniej stosować rysunek, zwłaszcza z wyobraźni, na lekcjach innych przedmiotów.

W tych przypadkach, w których niema osobnych lekcji rysunku (szkoła o 1 nauczycielu, wariant b), należy w miarę potrzeby stosować rysunek z wyobraźni i o ile możliwości uwzględniać rysunek z pamięci na lekcjach innych przedmiotów — w związku z ich naturalnym tokiem nauczania.

Zajęcia praktyczne.

Tam, gdzie na zajęcia praktyczne przypada $\frac{1}{2}$ godziny co dwa tygodnie (szkoła o 1 nauczycielu, wariant c), należy w miarę moż-

ności wydatniej stosować zajęcia rękodzielnicze na lekcjach innych przedmiotów, zwłaszcza języka polskiego i arytmetyki.

W tych przypadkach, w których nie przewiduje się osobnych lekcji zajęć praktycznych (szkoła o 1 nauczycielu, wariant *b*), zajęcia z zakresu kultury życia codziennego należy uwzględnić przede wszystkim w obrębie nauki języka polskiego, zajęcia rękodzielnicze w miarę możliwości w związku z naturalnym tokiem nauki języka polskiego i arytmetyki.

Ś p i e w.

Tam, gdzie na śpiew przypada $\frac{1}{2}$ godziny co dwa tygodnie (szkoła o 1 nauczycielu, wariant *c*), należy przyswoić w ciągu roku co najmniej 5 pieśni (zamiast 8 przewidzianych przy półgodzinie tygodniowo).

W tych przypadkach, w których nie przewiduje się osobnych lekcji śpiewu (szkoła o 1 nauczycielu, wariant *b*), należy stosować śpiew przy nauce religii i języka polskiego oraz przy różnych okolicznościach: na wycieczkach, zabawach, podczas pauz i t. p.

Ćwiczenia cielesne.

Tam, gdzie na naukę wspólną klas I i II przeznacza się tylko $\frac{1}{2}$ godziny co dwa tygodnie (szkoła o 1 nauczycielu, wariant *c*), należy stosować część „A. Zabawy” programu dla klas I i II szkół pierwszego stopnia oraz uwzględniać ćwiczenia porządkowe: ustawianie się i zbiórkę w gromadce, w rzędzie i szeregu, w dwójkach i w kole, chodzenie parami.

W tych przypadkach, w których nie przewiduje się osobnych lekcji ćwiczeń cielesnych (szkoła o 1 nauczycielu, wariant *b*), należy stosować zabawy i ćwiczenia porządkowe przy nadarzających się sposobnościach (np. na wycieczkach i t. p.).

Organizacja pracy.

W szkołach o 1 nauczycielu, w których na naukę rysunku, zajęć praktycznych, śpiewu oraz ćwiczeń cielesnych przewiduje się łącznie 1 godzinę tygodniowo (wariant *c* planu godzin), nauczanie tych przedmiotów należy w zasadzie zorganizować tak, by kolejno w jednym tygodniu odbywała się nauka ry-

sunku i zajęć praktycznych w wymiarze po $\frac{1}{2}$ godziny, w drugim zaś śpiewu i ćwiczeń cielesnych.

W szkole o 1 nauczycielu, stosującej wariant *b* lub *c* planu godzin, należy w czasie okresu przygotowawczego stosować również plan odpowiedni (str. 35 i 36 „Instrukcji dotyczącej planów godzin i programów nauki w publicznych szkołach powszechnych w roku szkolnym 1935/36”).

B. 1. KLASA II SZKÓŁ o 3 i WIĘCEJ NAUCZYCIELACH.

Religia rzymsko - katolicka.

Obowiązuje program, ustalony dla klasy II rozporządzeniem z dnia 1 października 1935 r. Nr. II Pr.-5481/35 (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 1 z dn. 10 marca 1936 r., poz. 4) i ogłoszony w oddzielnym wydawnictwie p. t. Program nauki religii rzymsko - katolickiej w publicznych szkołach powszechnych trzeciego stopnia z polskim językiem nauczania”.

B. KLASA II SZKÓŁ o 2 i o 1 NAUCZYCIELU.

Religia rzymsko - katolicka.

Jeżeli klasa II szkoły o 2 nauczycielach uczy się osobno, obowiązuje nowy program, ustalony dla klasy II szkół trzeciego stopnia w wydawnictwie, przytoczonym w dziale I. B. 1.

W komplecie z klas I i II obowiązuje w roku szkolnym 1936/37 program nauki w klasie I szkół trzeciego stopnia, wskazany powyżej w dziale I. A. 1. Nauczyciel religii poświęci jednak w drugim półroczu pewną ilość czasu na przygotowanie dostatecznie rozwiniętych dzieci do Sakramentów św. Połuty i Ołtarza.

Rysunek.

J. w. w dziale I. A. 2.

Zajęcia praktyczne.

J. w. w dziale I. A. 2.

Ś p i e w.

J. w. w dziale I. A. 2.

Ćwiczenia cielesne.

J. w. w dziale I. A. 2.

C. 1. KLASA III SZKÓŁ o 5 i WIĘCEJ NAUCZY-
CIELACH.

Religia rzymsko-katolicka.

Obowiązuje nowy program, ustalony w wyżej przytoczonym wydawnictwie dla klasy III szkół trzeciego stopnia.

Zajęcia praktyczne.

Wszędzie tam, gdzie wymiar czasu, przeznaczanego na osobne lekcje zajęć praktycznych, spada do 2 godzin tygodniowo, należy w miarę potrzeby wydatniej uwzględniać na lekcjach języka polskiego i arytmetyki ćwiczenia i czynności pomocnicze z tego zakresu.

2. KLASA III SZKÓŁ o 4 i 3 NAUCZYCIELACH.

Religia rzymsko-katolicka.

Jeżeli klasa III pobiera naukę religii osobno, obowiązuje nowy program, ustalony w wyżej przytoczonym wydawnictwie dla klasy III szkół trzeciego stopnia.

Przy nauce kompletu z klas III i IV obowiązuje w roku szkolnym 1936/37 również program, przewidziany w wyżej przytoczonym wydawnictwie dla klasy III.

3. KLASA III SZKÓŁ o 2 i o 1 NAUCZYCIELU.

Religia rzymsko-katolicka.

Przy nauce klas III i IV bądź w komplecie, bądź osobno, każda z tych klas wykonywa własny program. W klasie III obowiązuje w roku 1936/37 nowy program, przewidziany w wyżej przytoczonym wydawnictwie dla klasy III.

D. 1. KLASA IV SZKÓŁ o 5 i WIĘCEJ NAUCZYCIELACH.

Religia rzymsko-katolicka.

Obowiązuje w r. s. 1936/37 dotychczasowy program nauki religii rzymsko-katolickiej dla oddziału IV szkoły powszechnej siedmioklasowej (Program nauki w publicznych szkołach powszechnych, wyd. z roku 1931, str. 9—11).

Zajęcia praktyczne.

Wszędzie tam, gdzie wymiar czasu, przeznaczanego na osobne lekcje zajęć praktycz-

nych, spada do 2 godzin tygodniowo, należy w miarę potrzeby wydatniej uwzględniać na lekcjach języka polskiego i arytmetyki z geometrią ćwiczenia i czynności pomocnicze z tego zakresu.

2. KLASA IV SZKÓŁ o 4 i o 3 NAUCZYCIELACH.

Religia rzymsko-katolicka.

Jeżeli klasa IV pobiera naukę religii osobno, obowiązuje w r. s. 1936/37 dotychczasowy program nauki religii rzymsko-katolickiej dla oddziału IV szkoły powszechnej siedmioklasowej (Program nauki w publicznych szkołach powszechnych, wyd. z roku 1931, str. 9—11),

Przy nauce kompletu z klas III i IV obowiązuje w r. s. 1936/37 nowy program, przewidziany w wyżej przytoczonym wydawnictwie dla klasy III.

3. KLASA IV SZKÓŁ o 2 i o 1 NAUCZYCIELU.

Religia rzymsko-katolicka.

W klasie IV, pobierającej naukę bądź osobno, bądź w komplecie z klasą III, obowiązuje w r. s. 1936/37 dotychczasowy program religii rzymsko-katolickiej dla oddziału IV szkoły powszechnej siedmioklasowej (Program nauki w publicznych szkołach powszechnych, wyd. z roku 1931, str. 9—11).

E. 1. KLASY V, VI i VII SZKÓŁ o 5 i WIĘCEJ
NAUCZYCIELACH.

Religia rzymsko-katolicka.

W klasach V, VI i VII, zarówno pobierających naukę religii osobno jak i w komplecie, obowiązują w r. s. 1936/37 dotychczasowe programy nauki religii rzymsko-katolickiej dla oddziałów V, VI i VII szkoły powszechnej siedmioklasowej (Program nauki w publicznych szkołach powszechnych, wyd. z r. 1931, str. 11—14).

2. KLASA V i VI SZKÓŁ o 4 i 3 NAUCZYCIELACH.

W klasie V obowiązuje tak samo, jak w szkołach o 5 i więcej nauczycielach, dotychczasowy program nauki religii dla oddziału V szkoły powszechnej siedmioklasowej; w klasie VI w dalszym ciągu przemienność programów dla oddziałów VI i VII, jak dotych-

czas w grupie, złożonej z oddziałów VI i VII w szkołach pięcio, cztero i trzyklasowych (Program nauki w publicznych szkołach powszechnych, wyd. z r. 1931, str. 12—14, 105, 106).

II. SZKOŁY Z NIEPOLSKIM JĘZYKIEM NAUCZANIA I DWUJĘZYCZNE.

Programy nowe wchodzą do tych samych klas, co w szkołach z polskim językiem nauczania — po odpowiednim przystosowaniu.

Uwaga.

Ministerstwo W. R. i O. P. ogłosiło okólnikiem Nr. 84 z 9.IX.36 r. (II P. 6197/36), że w najbliższym numerze Dziennika Urzędowego zamieszczony będzie następujący Komunikat, związany z okólnikiem Nr. 83 z 1.IX.36 r. w sprawie podręcznika St. Wiącka do nauki języka polskiego dla klasy III szkół powszechnych I stopnia.

„W zamieszczonym w Dzienniku Urzędowym Nr. 7 poz. 131 Spisie Książek szkolnych i nowych środków naukowych, dozwolonych do użytku w szkołach powszechnych na rok szkolny 1936/37 należy skreślić na str. 138, kolumna druga, wiersz 21—24 ustęp:

„St. Wiącek. Czytanki i ćwiczenia. Podręcznik do nauki języka polskiego dla klasy III szkół powszechnych I-go stopnia. Kurs A. Wydawnictwo „Naszej Księgarni”. Warszawa. 1936. Cena zł. 1,10”,

i wstawić ustęp:

„St. Wiącek. Czytanki i ćwiczenia. Podręcznik do nauki języka polskiego dla klasy III szkół powszechnych I-go stopnia. Kurs A. Wydanie II. Nakładem „Naszej Księgarni”. Warszawa. 1936. Cena zł. 1,10”.

106

ROZPORZĄDZENIE Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

z dnia 14 sierpnia 1936 r. (Nr. II-5532,36)

o wyborze książek szkolnych i środków naukowych oraz zmianie podręczników dla szkół powszechnych i średnich ogólnokształcących.

(Przedruk z Dz. Urz. M. W. R. i O. P. z dnia 21 sierpnia 1936 r. Nr. 7 poz. 127).

Na podstawie art. 2 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 389), art. 1 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o prywatnych szkołach oraz zakładach naukowych i wychowawczych (Dz. U. R. P. Nr. 33, poz. 343), art. 1 ustawy z dnia 4 czerwca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. R. P. Nr. 50, poz. 304), oraz w związku z § 36 i § 37 rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 16 lutego 1934 r. Nr. IPr.-462/34 o ocenie i używaniu książek szkolnych i środków naukowych dla szkół powszechnych, średnich ogólnokształcących, liceów pedagogicznych, seminariów i liceów dla wychowawczyń przedszkoli (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 3, poz. 37) zarządzam, co następuje:

§ 1. Wybór podręczników, książek pomocniczych dla uczniów i środków naukowych dla uczniów i szkoły należy do Rad Pedagogicznych szkół powszechnych i średnich ogólnokształcących. W szkołach powszechnych o jednym nauczycielu wybór należy do tego nauczyciela, w szkołach powszechnych o dwu nauczycielach przeważa zdanie kierownika.

Wybór odbywa się na podstawie wniosku nauczyciela, uczącego tego przedmiotu i w tej klasie, dla których ma służyć dana książka lub środek naukowy; w razie, gdy zakres stosowania książki lub środka naukowego jest rozleglejszy, inicjatywę w tym względzie reguluje zarządzenie dyrektora wzgl. kierownika.

W szkołach o dwu nauczycielach i o jednym nauczycielu (pierwszego stopnia) wybór wymaga aprobaty Inspektora Szkolnego.

§ 2. Wybór nowego podręcznika szkolnego winien się odbywać wówczas, gdy podręcznik, używany dotychczas, nie jest zamieszczony w spisie książek dozwolonych na nowy

---

Płaćmy regularnie składki członkowskie i przysparzajmy Towarzystwu Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych nowych członków.

---

rok szkolny. We wszystkich innych przypadkach należy zasadniczo unikać zmian w podręcznikach; zmiana może być dokonywana tylko wówczas:

a) gdy w spisie na dany rok szkolny jest ogłoszony nowy podręcznik, który można uznać za bardziej odpowiadający warunkom środowiska i potrzebom szkoły; b) gdy zostało stwierdzone takie wyczerpanie nakładu, że nabywanie dotychczas stosowanego podręcznika nawet w postaci używanej nasuwa zbyt wielkie trudności.

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

w. z. (—) *Jerzy Ferek-Bleszyński.*

107

MINISTERSTWO
WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

Warszawa.

OKÓLNIK Nr. 74

z dnia 6 sierpnia 1936 r. (II W-5104/36).

**w sprawie organizacji przysposobienia wojskowego
w szkołach średnich ogólnokształcących i zawodowych.**

W związku z wprowadzonymi w życie zmianami ustrojowymi i organizacyjnymi szkolnictwa przewidziane jest wydanie nowego zarządzenia w sprawie przysposobienia młodzieży szkolnej do obrony kraju.

W okresie przejściowym t. j. w r. szk. 1936/37, obowiązywać będą dotychczasowe przepisy zarządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 4 lutego 1931 r. w sprawie organizacji przysposobienia wojskowego w szkołach: średnich ogólnokształcących, seminariach nauczycielskich i szkołach zawodowych (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 3 poz. 31) z uzupełnieniem, iż obowiązek brania udziału w zajęciach hufca szkolnego (męskiego) dotyczyć będzie w szkołach średnich ogólnokształcących: uczniów klasy IV gimnazjum w zakresie I stopnia p. w.

Podsekretarz Stanu:

(—) *Jerzy Ferek-Bleszyński.*

108

OKÓLNIK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 23 września 1936 r. Nr. II-27939/36.

**Do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrektorów
i Kierowników wszystkich szkół w Okręgu.**

w sprawie składek w szkołach.

Przypominając wydane w tej sprawie zarządzenia z dnia 24 września 1934 r. Nr. O-37444/34 (Dz. Urz. K. O. S. Wil. Nr. 10 z 1934 poz. 87) i z dnia 17 października 1935 r. Nr. O. 34211/35 (Dz. Urz. K. O. S. Wil. Nr. 11 z 1935 r. poz. 79), ponownie polecam na podstawie okólnika Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 22 sierpnia 1936 r. Nr. II P. 5000/36 ograniczyć jak najbardziej wszelkiego rodzaju składki i zbiórki w szkołach, przy czym należy bezwzględnie przestrzegać następujących zasad:

A. w stosunku do składek:

1) zwrócić specjalną uwagę na stronę wychowawczą, to jest na jak największą regularność wpłacania równomiernych przez każdego ucznia składek;

2) składki te nie mogą przekraczać miesięcznie na jednego ucznia:

a) w szkołach powszechnych kwoty jednego grosza,

b) w szkołach średnich ogólnokształcących i zawodowych kwoty 25 groszy.

B. w stosunku do zbiorów i nadzwyczajnych datków:

mogą one być organizowane jedynie wśród rodziców (opiekunów i przez nich składane na ręce upoważnionych do tego członków zarządów (opiek szkolnych) czy specjalnych Komitetów lub Kół rodzicielskich.

Żadne odchylenie od powyższych zasad nie jest dozwolone bez specjalnej zgody Ministerstwa.

Za ścisłe przestrzeganie niniejszego zarządzenia są osobiście odpowiedzialne wszystkie te osoby, do których należy zarządzanie składek i zbiorów, lub też udzielanie zezwolenia lub wyrażenie zgody na ich organizowanie.

Równocześnie tracą moc obowiązującą wszystkie poprzednie, niezgodnie z niniejszym zarządzenia.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) *M. B. Godecki.*

109

OKÓLNİK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 23 września 1936 r. Nr. O. 31209/36.

Do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrektorów i Kierowników wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie zbiórki na Macierz Szkolną w Gdańsku.

W piętnastą rocznicę swego założenia urządza Macierz Szkolna w Gdańsku miesiąc propagandowy w celu zaznajomienia całego społeczeństwa z dotychczasowym swoim dorobkiem oraz zebrania potrzebnych funduszków na rozbudowę szkolnictwa polskiego na tym terenie.

W związku z tym Pan Minister W. R. i O. P. zezwolił Macierzy Szkolnej w Gdańsku na przeprowadzenie w szkołach na terenie Rzeczypospolitej zbiórki pieniężnej z tym jednak zastrzeżeniem, iż zbiórka ta winna być zupełnie dobrowolna a datki uczniów nie mogą przekraczać wysokości składek miesięcznych unormowanych okólnikiem Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 22 sierpnia 1936 roku (II P-5000/36)¹⁾ w sprawie składek szkolnych.

Pożądane jest, by przy tej sposobności wyzyskany był moment jubileuszowy Macierzy Szkolnej w Gdańsku w odpowiednich pogadankach, wskazujących młodzieży ważność utrzymania polskich placówek na terenie Gdańska i znaczenie ich dla Państwa Polskiego.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) M. B. Godecki.

110

OKÓLNİK

Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego

z dnia 23 września 1936 r. Nr. O. 31373/36.

Do PP. Inspektorów Szkolnych, Dyrektorów, Kierowników i Nauczycieli wszystkich szkół w Okręgu

w sprawie III Tygodnia Szkoły Powszechnej.

Ze względu na wyjątkowe znaczenie, jakie posiada akcja budowy szkół, prowadzona przez Towarzystwo Popierania Budowy Pu-

¹⁾ Patrz poz. 108.

blicznych Szkół Powszechnych, oraz ze względu na to, że z dobrodziejstw tej akcji korzysta sama młodzież szkolna, zezwalam, na podstawie pisma Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 16 września 1936 r. Nr. II-6420/36 aby młodzież ta wzięła jak najżywszy udział w organizowaniu i przeprowadzaniu kwest, sprzedaży materiałów, nalepek, żetonów, chorągiewek i t. p., przynoszących dochód Towarzystwu.

P.P. Dyrektorowie i Kierownicy szkół sami zadecydują o formie i zakresie udziału młodzieży w tej akcji tak w szkole jak i poza szkołą.

Oдноśnie młodzieży obowiązuje okólnik Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 22 sierpnia 1936 r. (II P-5000/36¹⁾) w sprawie składek w szkołach.

Nadto wyjaśniam, że znaczki na świadectwa szkolne, z których dochód czerpało Towarzystwo P. B. P. S. P. zostają nadal utrzymywane.

Kurator Okręgu Szkolnego:

(—) M. B. Godecki.

111

Uzupełnienie wykazu szkół prywatnych, które w roku szkolnym 1936/37 posiadają prawa szkół państwowych:

Woj. Nowogródzkie.

Słonim — prywatne gimnazjum żeńskie im. Matki Marceliny Darowskiej — niepełne.

112

KOMUNIKATY.

Film „Pasteur”.

Ministerstwo W. R. i O. P. poleca uważać film p. t. „Pasteur”, uznany przez Komisję Oceny Filmów za „dozwolony dla młodzieży od lat 10” oraz za „kształcący”. Film ten nadaje się głównie dla młodzieży szkół średnich.

Nr. O. 30705/36.

¹⁾ Patrz poz. 108.

Książki i czasopisma nadesłane.

Wydawnictwo Głównego Urzędu Statystycznego.

Mały Rocznik Statystyczny, rok 1936. Wydawnictwo to zostało zatwierdzone przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do użytku szkolnego jako książka pomocnicza dla nauczycieli szkół ogólnokształcących oraz jako książka do bibliotek uczniowskich w szkołach średnich ogólnokształcących i zakładach kształcenia nauczycieli.

Wydawnictwo Książnicy Atlas we Lwowie.

1. Prof. dr. K. Nitsch. Pisownia polska. Str. 208. Cena zł. 2.40.

2. Dr. Alfred Tarski. O logice matematycznej i metodzie dedukcyjnej. (Bibl. Matem. Nr. 3—5). Str. 168. Zł. 4.40.

3. Prof. dr. Stefan Straszewicz. O Wielobokach. (Bibl. Matem. Nr. 2). Str. 32. Zł. 1.40.

4. A. Klara. Oglądanie obrazów i omawianie ich treści w szkole powszechnej. (Ze szczególnym uwzględnieniem szkoły powszechnej). Str. 28. Cena zł. 0.40.

5. W. Korsak. Puszcza rudnicka. Dookoła Polski. Tom II.

Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie.

1. Zasady pisowni polskiej i interpunkcji ze słownikiem ortograficznym.

2. Wł. Jarosz. Historia dla VII klasy szkół powszechnych.

3. St. Nowaczyk. Przewodnik metodyczny do historii dla VII klasy szkół powszechnych Włodzimierza Jarosza.

Wydawnictwo Gebethnera i Wolffa.

A. Piasecki. O zatrudnieniu młodzieży kończącej wyższe studia. Cena Zł. 0.50. Treść broszury stanowi wstęp do cyklu wydawnictw, jakie Towarzystwo

P. M. A. opracowuje z dziedziny studiów nad rynkiem pracy dla ludzi z wyższym wykształceniem i jest w Polsce niemal pierwszą próbą podejścia do tego zagadnienia.

Wydawnictwo Stowarzyszenia Elektryków Polskich (Warszawa, Królewska 15)

Inż. St. Konczykowski. O zawodzie elektryka. Cena zł. 0.75. Celem jej jest praktycznie poinformować młodzież szkół średnich o studiach na wydziałach elektrycznych politechnik Warszawskiej, Lwowskiej i Gdańskiej, Akademii Górniczej, szkół technicznych typu licealnego i innych oraz zapoznać ją z charakterem pracy w zawodzie elektryka i z zagadnieniami, które w swej pracy elektrycy spotykają.

Zarząd Okręgu Lubelskiego Z. H. P. wydał Księgę Pamiątkową 25-lecia Harcerstwa w Lubelszczyźnie, opracowaną na podstawie wspomnień i dokumentów z lat 1911—1936. Księga jest nie tylko rysem historycznym, ale też pierwszą próbą syntetycznego ujęcia ruchu harcerskiego w Lubelszczyźnie, ustalenia jego genezy, utrwalenia dorobku organizacji i odtworzenia ideowej atmosfery harcerskiej z okresu walk o niepodległość Polski.

Nr. 2/26 „Zrębu” zawiera: Myśli Józefa Piłsudskiego o Wilnie. Artykuł K. Kosińskiego „Józef Piłsudski a literatura polska” mówi o stosunku Marszałka do trzech wieszczów i o reminiscencjach Słowackiego w pismach i przemówieniach Piłsudskiego. Janusz Jędrzejewicz rozpatruje nową deklarację Grupy Zrąb. W obszernym artykule charakteryzuje inicjator i prezes Grupy Zrębu dotychczasową jej działalność i wyczerpująco rozwija program wychowawczy, zawarty w punktach nowej deklaracji. N-ru dopełniają artykuły o zagadnieniach szkolnych: „Młodzież pracująca a szkolnictwo doksztalcające” i i. W dziale petitowym prócz recenzji pism polskich, francuskich, angielskich i niemieckich oraz książek polskich i obcych jest dział „z praktyki

wychowania obywatelskiego", przynoszący opracowanie ciekawej ankiety o teatrach dziecięcych (H. Małkowski). Bardzo pożyteczną akcję rozpoczął „Zrąb” podając częściową (narazie) bibliografię książek o Marszałku Piłsudskim. Nauczycielstwo i młodzież powita ten dział z radością i wdzięcznością.

VI-ty zeszyt „Świata i Życia” *Nakładem Książnicy Atlas*. Lwów. Najobficie przedstawia się w tym numerze dział społeczny. (Socjalizm narodowy, Socjologia, Społeczeństwo, Stronnictwo polityczne). Na pograniczu zagadnień socjologicznych leży również artykuł Spółdzielczość, Statystyka, Sprawiedliwość. Ponadto artykuły: Stroje polskie, Style, Stany Zjednoczone, Systematyka biologiczna, Szczepionki i surowice.

Przyroda i Technika czasopismo poświęcone popularyzacji nauk przyrodniczych i technicznych. Redaguje dr. Anna d'Abancourt-Koczwarowa. *Nakład Książnicy Atlas*. Lwów. Artykuły: Ziellarstwo, Odmiany wodoru, Życie zwierzyny łownej dawniej a dziś. O przerobie żywicy i stanie jej w Polsce i i. Numer zawiera oprócz artykułów szeregu działów i notatek jak Sprawy bieżące, Postępy i zdobycze wiedzy, Rzeczy ciekawe, Kalendarzyk astronomiczny, Tablicę meteorologiczną, Recenzje z książek, Kącik rozrywkowy i t. p.

**W „Tygodniu Szkoły Powszechnej”
od 2 do 8 października b. r. nie żałujcie grosza na fundusz budowy szkół,
nie szczędźcie ofiar na oświatę własnego kraju!**

**Zapisujcie się na członków T-wa
Popierania Budowy Publ. Szkół Powszechnych!**

Twórzcie nowe Koła!

113

Część Nieurzędowa

Budowa stu szkół im. Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego w województwie wileńskim.

W związku z uchwałą Rady Ministrów o przyznaniu kwoty miliona złotych na budowę stu szkół powszechnych im. Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego na obszarze województwa wileńskiego rozpoczęto w czerwcu b. r. intensywne prace przygotowawcze w zakresie wyboru punktów, w których nowe szkoły mają być wzniesione, niezbędnej korekty sieciowej w niektórych wypadkach, a wreszcie w dziedzinie opracowania specjalnie do potrzeb Wileńszczyzny dostosowanych typów budynków szkolnych.

Przy wyborze miejscowości przyjęto zasadę, by w każdej gminie, o ile możliwości, powstała nowa szkoła im. Marszałka Józefa Piłsudskiego. Jeśli chodzi o stopień organizacyjny, główny nacisk położono na szkoły II stopnia o 3 i 4 nauczycielach, aczkolwiek w planie budowlanym znalazły się też szkoły I i III stopnia.

Po przepracowaniu przedstawionych przez poszczególne powiaty materiałów ustalono plan budowlany, obejmujący budowę 100 szkół o łącznej liczbie 280 izb szkolnych. Plan sfinansowania budowy omawianych szkół opiera się przede wszystkim na subwencji Skarbu Państwa w sumie 1000000 zł., na świadczeniach gotówkowych gmin na pomocy w formie robocizny zainteresowanej ludności, oraz na dogodnie kredytowanym budulcu przez Lasy Państwowe. Na pokrycie kosztów wykonania nadzoru technicznego nad budową szkół w terenie uzyskał Wileński Urząd Wojewódzki z Funduszu Pracy kwotę 42.000 zł. Plan sfinansowania przewiduje nie tylko wybudowanie budynków szkolnych i mieszkań nauczycieli do chwili oddania ich do użytku szkoły, lecz również ostateczne ich wykończenie z ogrodeniem, otynkowaniem i oszalowaniem włącznie.—Budynki mają być oddane do użytku z początkiem roku szkolnego 1937/38,—ostateczne ich wykończenie nastąpi oczywiście później.

Podczas konferencji przedstawiciele Ministerstwa W. R. i O. P., Wileńskiego Urzędu Wojewódzkiego i Kuratorium ustalono wytyczne, które posłużyły fachowym organom Wileńskiego Urzędu Wojewódzkiego do opracowania typowych, uwzględniających klimat i inne specyficzne potrzeby Wileńszczyzny, projektów zasadniczych typów szkół i mieszkań dla nauczycieli. Wszystkie, opracowane przez Wileński Urząd Wojewódzki projekty odpowiadają wymaganiom budowlanym Ministerstwa W. R. i O. P., przewidują jednak niezbędne w warunkach wileńskich osobne szatnie, są w konstrukcji proste, a przez to b. oszczędne, umożliwiając prawie w każdym wypadku ewentualną rozbudowę szkoły i stając się czynić zadość wymaganiom estetycznym, nieodzownym ze względu na charakter wznoszonych szkół—pomników im. Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego.

Sporządzone schematy dostarczone zostały Władzom Powiatowym, które, przedkładając do zatwierdzenia konkretne projekty budowy, korzystają w szerokim zakresie z prac Województwa, czyniąc tylko niezbędne w niektórych wypadkach z powodu konfiguracji działki lub konieczności właściwego usytuowania budynku poprawki.

Do chwili obecnej zatwierdzono plany sytuacyjne placów i projekty budynków szkolnych w 80 punktach. Pozostałe plany w punktach najtrudniejszych są obecnie pracowywane przez Kuratorium i zatwierdzane przez Urząd Wojewódzki. Prace te zostaną zakończone całkowicie we wrześniu. We wszystkich punktach, w których plany zostały zatwierdzone, przystąpiono już do wstępnych prac budowlanych, jak zwózka kamieni, przygotowanie wapna, kopanie studzien, wytyczanie i kopanie fundamentów. W kilku miejscowościach, dla których zdołano uzyskać budulec, rozpoczęto już budowę zrębu z zamiarem podciągnięcia budowy pod dach jeszcze w bież. sezonie budowlanym. Z przyznanej przez Skarb Państwa gotówki rozproszano do końca sierpnia między poszczególne powiaty 175000 zł.

Przewidując trudności techniczne w dostarczeniu niektórym miejscowościom drzewa z lasów państwowych na Wileńszczyźnie, Kuratorium zabiega o bezpłatny przewóz kole-

jami państwowymi budulca dla tych miejscowości.

Pierwsza faza prac około budowy stu szkół im. Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego zbliża się do końca. W tym pierwszym etapie dokonano żmudnej, ale nieodzownej ze względu na celowość akcji z punktu widzenia potrzeb szkolnych, pracy około wyboru i ustalenia punktów, w których nowe szkoły powstaną, sporządzono plan sfinansowania, skonstruowano schematy projektów budynków szkolnych, zatwierdzono prawie wszystkie plany sytuacyjne placów i budynków szkolnych, a w terenie rozpoczęto już pierwsze prace budowlane. Drugi etap rozpocznie się w zimie zwózką budulca, który przygotowują Lasy Państwowe na złożone zapotrzebowania gmin. Najbliższy sezon budowlany, wiosna i lato 1937 roku, zaznaczy się gorączkową pracą budowlaną, bo przecież u schyłku lata tego roku żywy, wielki, o stu podstawach pomnik Pierwszego Marszałka na Wileńszczyźnie musi być i będzie gotowy.

114

Kurs wakacyjny dla wychowawczyń przedszkoli.

I.

(Sprawozdanie).

W czasie od 2 do 20 lipca r. b. odbył się w Wilnie pierwszy kurs wakacyjny dla wychowawczyń przedszkoli, zorganizowany w lokalu Państwowego Seminarium Ochroniarskiego w Wilnie i prowadzony przeważnie siłami tegoż Seminarium.

Na kurs przyjechało 31 kandydatek. 27 z terenu Okręgu Szkolnego Wileńskiego, 2 z Warszawy i 2 z Katowic.

Kurs, o charakterze praktycznym, miał na celu zapoznanie słuchaczek z nowymi zdobyczami w dziedzinie nauki o dziecku i z obecnymi metodami pracy w przedszkolu; obejmował obok wykładów również zajęcia praktyczne w przedszkolu. Metoda pracy była tego rodzaju, że tematy wykładów teoretycznych i dyskusyj z zakresu psychologii, pedagogiki, metodyki, ćwiczeń cielesnych, śpiewu i zajęć praktycznych ściśle wiązały się z treścią pracy dzieci w przedszkolu i były ich uzasadnieniem i teoretycznym pogłębieniem.

Program kursu był następujący:

Przedmiotom pedagogicznym poświęcono dziennie 2 godziny.

Odrębnie ujęto temat: Jak rozmawiać z dziećmi — w 6 godzinach. Zwrócono tu specjalną uwagę na opowiadania przyrodnicze i naukę wierszy

Na literaturę dziecięcą poświęcono 8 godzin. Omówiono książki: Weryho, Krzemienieckiej, Zarembiny, Konopnickiej, Or-Ota, Porazińskiej, Żulińskiej, Themersona, Kruszewskiej i in.

Na śpiew przeznaczono 6 godzin.

Na metodykę ćwiczeń cielesnych — 13 godzin.

Na roboty — 48 godzin. Omówiono rodzaje prac dzieci, przygotowanie materiału i technikę pracy. Poza tym przeprowadzono praktycznie sporządzanie pomocy naukowych, loteryjek, gier i t. p. Słuchaczki nauczyły się również wyrabiać zabawki z drzewa, gałganek i innych materiałów. Przygotowały kukiełki, a na zakończenie kursu urządziły teatr marionetek.]

Niezależnie od tej pracy mającej za zadanie podniesienia przysposobienia zawodowego wychowawczyń przedszkoli przeznaczono 14 godzin na zagadnienia o charakterze obywatelskim. Wprowadzono słuchaczki w czytanie ważniejszych artykułów z czasopism i dzienników oraz przedyskutowało szereg aktualnych zagadnień z życia polskiego: np. w związku ze świętem morza i sprawą gdańską. Zagadnienie morza, Gdyni i Gdańska, Ligi Narodów. Sprawa mniejszości narodowych, Konstytucja polska, Administracja Państwa i in.

Ponieważ wychowawczynie przedszkoli niewiele mają możliwości zetknięcia się z współczesną literaturą polską, przeto na ten cel przeznaczono wszystkie popołudnia od g. 16 do 18. Zorganizowano to w ten sposób, że dzieła wybranych paru nowoczesnych autorów (rek) polskich objaśniano w czytelnicy Seminarium. Poza tym słuchaczki czytały utwory indywidualnie, częściowo lub w całości według własnego wyboru, wreszcie następowała dyskusja nad wybranymi zagadnieniami i utworami. Po paru dniach zmieniano książki i autorów. W ten sposób zapoznały się z twórczością: Nałkowskiej, Szelburg-Zarembiny, Morcinka, Kaden-Bandrowskiego, Nowakowskiego, Conrada, Gojawczyńskiej, Boya-Żeleńskiego, Kossak-Szczuckiej, Pawlikowskiej, Jalu Kurka, Jana Wiktora, Górskiej, Staffa, Makuszyńskiego i Sieroszewskiego. Przeciwnie każda ze słuchaczek przeczytała 8 książek.

Na kursie był zorganizowany samorząd, który zajmował się sprawami porządkowymi kursu i organizacją życia poza wykładami.

Słuchaczki mogły wykonać tak dużo pracy dzięki temu, że cały dzień przebywały na kursie. Wiele z nich korzystało z otwartej pracowni zajęć praktycznych, gdzie przygotowywały pomoce naukowe dla swoich przedszkoli.

W dni świąteczne słuchaczki zorganizowały wraz z prelegentkami kursu wycieczki do Do nu Dziecka, na kolonie letnie w Leoniszkach i do Góry Kalwarii, a także dwukrotnie do Teatru Letniego.

Atmosfera na kursie była bardzo serdeczna. Kurzystki wykazywały duże zainteresowanie i pracowitość. Podkreślały, że odczuwały dawno potrzebę takiego kursu.

Kuratorium wchodząc w położenie niezamożnych słuchaczek kursu udzieliło subwencji na zorganizowanie internatu.

A. M.

II.

Praktyka pedagogiczna wraz z metodyką wychowania przedszkolnego i pedagogiką.

(48 godzin).

Przedmiotom pedagogicznym poświęcone były na kursie 2 godziny dziennie, jedna poświęcona na hospitowanie zajęć w przedszkolu, druga na dyskusje, pogadanki, wykłady, krótkie referaty słuchaczek i ich sprawozdania z lektury pedagogicznej.

Punktem wyjścia dla pracy na kursie był realizowany w przedszkolu plan zajęć z dziećmi. Plan ten był pomyślany następująco: *I-szy tydzień* hospitacji w przedszkolu miał za cel zademonstrowanie słuchaczkom zajęć praktycznych i domowych w przedszkolu, ich rodzajów i sposobu organizowania z dziećmi oraz uwypuklenie ich wartości. Zajęcia praktyczne sprzyjają bowiem i umożliwiają zaszczepianie i utrwalanie nawyków i w zakresie higieny i kultury życia codziennego, zaspakajają i potęgują aktywność dziecka, prowadzą dziecko do rozumienia i orientowania się w środowisku domowym, dostarczają dziecku przeżyć własnej mocy, wartości i radości tworzenia, radości czynu, pracy.

W I-szym tygodniu hospitowały wychowawczynie zajęcia następujące:

Dn. 6. VII — Posiłek dzieci. Mycie rąk (ręczniki, znaczki), przygotowanie posiłku (dzieci nakrywają stół, ustawiają talerzyki i kubeczki, rozkładają śniadania, obnoszą chleb w koszyczkach i t. p.), kulturalne spożycie posiłku, sprzątanie po jedzeniu. Wychowawczynie prowadząca zajęcia spożywa śniadanie razem z dziećmi, świecąc przykładem właściwego zachowania się przy stole i właściwego posługiwania się całym nakryciem stołowym.

Dn. 7. VII — Sprzątanie w pokoiku i kuchni lalek. Właściwe posługiwanie się szczotką, ściereczką, śmietniczką. Każda rzecz ma swoje miejsce i swoje przeznaczenie. W mieszkaniu jest przyjemnie przebywać kiedy jest w nim bardzo czysto.

Dn. 8. VII — Pranie bielizny lalek. Segregowanie bielizny. Zaznajomienie się z materiałem i narzędziami potrzebnymi do pracy (woda, mydło, farbka, balia, sznury, kołki do bielizny).

Dn. 9. VII. — Ćwiczenie zmysłów i myślenia logicznego, wyzyskanie loteryjek z narzędziami do pracy.

Dn. 10. VII. — Okolicznościowy temat przyrodniczy: o lipie, kwiecie lipowym, pszczołce i miodzie. Rozmowa po przechadzce, w czasie której poczyniły dzieci obserwacje. Dzieci przygotowują do suszenia kwiat lipowy i torebki przeznaczone na przechowanie go.

Dn. 11. VII. — Pieczenie pierniczków z miodowego ciasta.

Plan zajęć realizowany w drugim tygodniu miał cele inne, a mianowicie miał za zadanie pokazać słuchaczkom rozwinięcie w przeciągu tygodnia jednego tematu wysuniętego przez dzieci i opartego na ich zainteresowaniu. Obserwacje ubogich dzieci z proletariatu miejskiego uczęszczających do przedszkola w ciągu trwania kursu wykazały, że interesują się one targiem, że obchodzi je żywo to, co matka z targu przynosi do domu, że wycieczka na targ jest emocjonującym wydarzeniem. Wybrano więc temat: Jakie owoce i warzywa sprzedają na targu obecnie.

Drugim celem tak pomyślanego planu było przeprowadzenie wobec słuchaczek szeregu zajęć ręcznych z podkreśleniem ich znaczenia (zaspokajanie popędu konstrukcyjnego i badawczego, rozwijanie pomysłowości, wyobraźni twórczej i wyzwalanie uczucia estetycznego).

Słuchaczki hospitowały takie zajęcia:

Dn. 13. VII. — Wycieczka na targ po jarzyny, przygotowanie sałatki z zakupionych produktów (ogórki, rzodkiewka, cebula, śmietana).

Dn. 14. VII. — Lepienie z gliny warzyw, zbijanie skrzyń z deseczek, i deszczyzny. Projekt urządzenia w przedszkolu straganu z warzywami.

Dn. 15. VII. — Malowanie farbami klejowymi przedmiotów ulepionych z gliny. Grupa dzieci robi koszyki do jarzyn z peptyku.

Dn. 16. VII. — Ustawienie straganu. Ćwiczenie zmysłów i myślenia logicznego. Wyzyskanie loteryjek i domina z warzywami i straganami.

Dn. 17. VII. — Wycieczka na targ — po jagody. Przebieranie i przygotowanie do

suszenia czarnych jagód, smażenie konfitur z malin.

Dn. 18. VII. — Przezrocza „Na jagody” — Konopnickiej. Rysunek dowolny ołówkami kolorowymi. Na śniadanie bułeczki z przygotowanymi przez dzieci konfiturami.

Słuchaczki zaznałomiły się na hospitacjach z materiałami i narzędziami (pędzle, miseczki do farb, deseczki do gliny, noże i nożyczki z tępymi końcami, piły i młotki) których dostarczamy w przedszkolu dzieciom do pracy.

Trzeci i ostatni tydzień hospitalacji w przedszkolu miał zademonstrować inne rodzaje zajęć ze szczególnym uwzględnieniem ćwiczeń na myślenie logiczne, miał uwydatnić, jaką rolę odgrywają w przedszkolu ilustracje i książki z obrazkami dla dzieci, miał wykazać jak rozmaita może być praca z dziećmi w przedszkolu.

Słuchaczki obserwowały tego rodzaju zajęcia:

Dn. 20. VII. — Słoneczniki — wycinanie, ćwiczenie kompozycyjne.

Dn. 21. VII. — Gry na barwy — dzieci podzielone na grupy, zastosowanie różnych pomocy (domino barwne, samochodziki barwne, tablice z wzorami stylizowanymi). Stemplowanie (pieczętkowanie).

Dn. 22. VII. — Oglądanie książek z obrazkami (kącik stanowi stolik przykryty serwetką, przystrojony kwiatami, na którym są rozłożone piękne wydawnictwa dla dzieci, jak Ejsmonda — Przygody wiewióreczki, W zbożu, Themersona — Nasi ojcowie pracują, Dynowskiej — Przygody Cipusia, Bub i bam). Wychowawczyni po obejrzeniu obrazków czyta wybrany z Themersona wiersz pod tytułem: Mój tata dom buduje. Budownictwo z klocków dużych, dzieci budują domy dla siebie i rodziców, gmachy i ulicę.

Dn. 23. VII. — Gry na ćwiczenie myślenia logicznego — użyto loteryjek przedstawiających pracę, wytwory pracy i narzędzia do pracy znane dzieciom rzemieślników. Szycie na płótnie kanwowem.

Dn. 24. VII. — Opowiadanie. Fragment z książki Szelburg — Zarembiny pod tytułem: Rzemieślniczek wędrowniczek. Malowanie farbami.

Dn. 25. VII. — Gry rachunkowe o róż-

nym stopniu trudności. Dzieci podzielono na kilka grup.

Równocześnie został zorganizowany pokaz pomocy do ćwiczeń zmysłów i myślenia logicznego.

Na zakończenie kursu słuchaczki urządziły dzieciom teatrzyk marionetek wykonując estetyczne kukielki, przygotowując teksty i piosenki.

*

Równolegle do hospitacji odbywały się dyskusje, pogadanki i wykłady. Hospitacje ułatwiały słuchaczkom wysuwanie zagadnień. Na wstępie zaznałomiły się słuchaczki z ustawą o ustroju szkolnictwa z roku 1932, z ustawą o szkołach prywatnych i z wzorem statutu prywatnego przedszkola. Następnie zaznałomiły się dokładnie z wydawnictwem Ministerstwa W. R. i O. P. pod tytułem: Przedszkola — teren, urządzenia terenowe. Przedyskutowały sprawy związane z racjonalnym urządzeniem przedszkola, wyzyskaniem celowym pomieszczeń, wyzyskanie terenu.

Tu podkreślono szczególnie sprawę oddziaływania na dziecko przez dobrze zorganizowane środowisko. Rozpoczynając hospitacje przedyskutowały słuchaczki następujące zagadnienia:

Pierwsze trzy lata życia dziecka.

Dziecko trzyletnie w przedszkolu.

Aktywność dziecka, jej źródła i jej znaczenie dla wychowania.

Swoboda dziecka w przedszkolu i jej granice. Swoboda jest warunkiem ujawnienia się możliwości tkwiących w dziecku a przede wszystkim jego zainteresowań, jest czynnikiem warunkującym rozwój inicjatywy, samodzielności i poczucia odpowiedzialności.

Zainteresowania dziecięce i ich rozwój. Praca w przedszkolu musi się oprzeć na zainteresowaniach dziecięcych, tylko wówczas może to być praca wychowawcza.

Następnie odbyło się szereg godzin dyskusyjnych, na których omówiono zajęcia hospitowane w przedszkolu, a więc: zajęcia praktyczne, poszczególne zajęcia ręczne, jak lepienie, malowanie, stemplowanie, wycinanie. Dłużej zatrzymano się nad rozwojem rysunkowym dziecka i znaczeniem rysunku w przedszkolu. Rozpatrzono plany zajęć w przedszkolu tygodniowe, miesięczne i okresowe.

Przystępując do hospitacji ćwiczeń zmysłów i myślenia logicznego opracowano następujące zagadnienia:

Rozwój spostrzegawczości u dziecka.

Synkretyzm w spostrzeganiu dziecięcym.

Słuchaczki zreferowały rozprawę Szumana p. t. O t. zw. synkretycznym spostrzeganiu dziecka i Gruszeckiej p. t. Sfałszowanie asymilacyjne u dzieci w wieku przedszkolnym.

Myślenie dziecka w wieku przedszkolnym.

Zreferowano książki Piageta: Jak sobie dziecko świat przedstawia i Mowa i myślenie u dziecka.

W związku z rozmowami i ćwiczeniami mowy w przedszkolu słuchaczki zreferowały rozprawę Klemensiewicza p. t. Opieka rodziny nad mową dziecka.

Omówiono ćwiczenia zmysłów i ćwiczenia myślenia logicznego w przedszkolu oraz pomoce do nich służące.

Opracowano wreszcie zagadnienie form współpracy wychowawczyni z rodziną dziecka i sprawę pracy oświatowej z matkami.

Słuchaczki z wielką pilnością oddawały się lekturze pedagogicznej. Wszystkie przestudiowały gruntownie Poradnik rok 5, zeszyt 2 — zawierający rady i wskazówki dla wychowawczyń w przedszkolach, wydany nakł. Ministerstwa W. R. i O. P., i Przedszkola — teren, urządzenia terenowe, wydane również nakładem Ministerstwa. Zaznałomiły się z czasopismami zawodowymi, jak z Dziennikiem Urzędowym K. O. S. Wil., Dziennikiem Urzędowym Ministerstwa W. R. i O. P. z Przedszkolem i Wychowaniem Przedszkolnym, referując poszczególne artykuły.

Wszystkie przeczytały wydawnictwo Sekcji Psychologów Szkolnych w Warszawie p. t. Poznajmy warunki życia dziecka, Studenckiego — Jak obserwować dzieci, Fridländera — Uspołecznianie się dziecka w wieku przedszkolnym, Rowida — Środowisko i jego funkcja wychowawcza, Korsaka — Prawo dziecka do szacunku, Gabriela i Mazurka — Zajęcia praktyczne dziecka w domu i szkole, — część I, Szumana — Rozwój rysunku u dziecka i jego kształcenie, Gnoińskiej — Nauczanie wierszy w I-ym oddziale szkoły powszechnej. Te

które interesowały się dzieckiem wiejskim, przeczytały Kuchty—Rozwój psychiczny dziecka wiejskiego i Szelejewskiego — Dziecko wiejskie. Te, które interesowały się dzieckiem trudnym w wychowaniu, przeczytały — Śniehoty — Charakter i typy jedynaków, Rondtlera — Psychologia indywidualna, Alfreda Adlera jako metoda pracy wychowawczej w szkole, część 2 (szkice dzieci), Boguszewskiej — Dzieci znikąd, Razwiłowskiej — Dzieci nieposłuszne w środowisku domowym.

Słuchaczki odbyły w czasie trwania kursu dwie wycieczki pedagogiczne na kolonię dla dzieci w wieku przedszkolnym, zorganizowaną przez Magistrat w Leoniszkach pod Wilnem i do Domu Dziecka im. Marsz. Piłsudskiego w Wilnie.

Z. P.

III.

Wychowanie fizyczne.

(13 godzin).

W godzinach teoretycznych poruszono następujące kwestie:

- a) trudności napotymane w dotychczasowej pracy;
- b) metody ćwiczeń cielesnych: naśladowcza i metoda bezpośredniej celowości ruchu;
- c) zabawy i tańce rytmiczne;
- d) toki lekcyjne;
- e) literatura z zakresu wychowania fizycznego.

Szczegółowo omawiany był tok Instruktor Kuratorium O. S. W. R. Czyżewskiego. Tok ten jest najbardziej dostosowany do fizycznych i psychicznych możliwości dzieci w wieku przedszkolnym.

Polega on na zastąpieniu przewidzianych w programie przedszkola codziennych ćwiczeń cielesnych, jako odrębnej piętnastominutowej jednostki zajęć, zabawami i ćwiczeniami wpłatanymi w całodziennne zajęcia dziatwy, łącząc je ściśle z jej zainteresowaniami.

W ten sposób pomyślany tok ćwiczebny „całodzienny”, na który składają się zabawy i ćwiczenia: ładu i porządku, opanowania i manewrowania grupą, ćw. tułowia, półzwis, równowagi i ćw. zręcznościowe aplikowane w krótkotrwałych (3—4 minutowych) dawkach w cią-

gu zajęć całodziennych — stanowi pełną jednostkę metodyczną ćwiczeń cielesnych, skorelowaną z zajęciami dziennymi dziatwy.

Omawiany był również i przerabiany zasób ćwiczeń:

- a) w opanowaniu grupy;
- b) ćwiczeń tułowia w płaszczyźnie strzałkowej;
- c) ćwiczeń tułowia w płaszczyźnie czołowej;
- d) ćwiczeń tułowia w płaszczyźnie poprzecznej;
- e) ćwiczeń tułowia w płaszczyźnie kombinowanej;
- f) ćwiczeń równoważnych bez przyrządów;
- g) ćwiczeń równoważnych na przyrządzie;
- h) ćwiczeń w zwieszeniu, wstępowaniu;
- i) ćwiczeń w pokonywaniu przeszkód;
- j) ćwiczeń zręcznościowych.

Hospitacje w przedszkolu i konferencje na tematy hospitowanych godzin dopełniały program.

J. K.

IV.

Literatura dziecięca.

(8 godzin).

Najwybitniejszą cechą literatury dziecięcej przy różnorodności tematów, jest propagowanie dobroci, szerzenie uczuć humanitarnych nie tylko w stosunku do otoczenia, do bliźnich, ale i do zwierząt. „Bohaterowie” bajek i powiastek są dobrzy nie tyle z poczucia obowiązku, ile z potrzeby duchowej: spełnienie dobrego czynu jest ich radością i szczęściem, za co nie oczekują nagrody.

Szewczyk w „Rzemieślniczku wędrowniczku”, — Zarembiny, choć „stworzony po to, by innym robił buty”, nie zadowala się wypełnianiem swego zawodu, szyje jeszcze jedną parę, ale już siedmiomilowych butów, i ofiarowuje je człękowi wędrownemu. Czynem tym pragnie wyjść poza ciasny krąg smętnej rzeczywistości i bodaj cudzymi oczyma spojrzeć na piękno świata. Bajka dla dzieci, ale czy tylko dla dzieci?

Nieodłącznym atrybutem dobroci jest uśmiech. Życie bez niego jest tym, czym wę-

getacja burmistrza i rajców w bajce „O wesółym krawczyku, nożycach i igle” — powolnym zamieraniem. To samo głosi Makuszyński w „Bardzo dziwnych bajkach”, wskazując jaki ma być stosunek do bliźnich, by „nikt od nich nie uciekał, lecz żeby wszyscy przychodzili do nich z radością”. Idea ta jest myślą przewodnią utworów Zarembiny, Krzemienieckiej, Porazińskiej i innych, nie mówiąc już o twórczości Konopnickiej.

Rzeczą talentu zamaskować tendencję tak, by nie nużyła moralizowaniem, a „pociągała” nowością i świeżością. Tu prym trzyma Lucyna Krzemieniecka. Kunszt jej słowa bierze duszę dziecka w niewolę, prowadzi urzeczoną po krainie baśni w myśl dedykacji „tym co na desce od starej balii potrafią jeździć do Australii”. Poetka wkłada dzieciom cudowne okulary. „Przez nie dostrzega się zupełnie inaczej wszystkie przedmioty, a po bliższym przyjrzeniu się „słyszę ich mowę”. Otaczający świat przemawia do dziecka.

Życie przyrody oto temat wielu powiastek. Po mistrzowsku opracowuje go Maria Weryho. Przyrodnicze opowiadania Marii Weryho są i długo będą najodpowiedniejszym i najprzystępniejszym źródłem wiadomości o życiu roślin i zwierząt. Oto drugi postulat dziecięcej literatury: dążenie do wiedzy. Świat poznaje się przez obserwację i pracę. Bez niej nic się nie dzieje. Nie jeden, jak mały Sewerysio w „Leniuchach lekkoduchach” — Krzemienieckiej „chciałby właśnie bez trudu nauczyć się zaraz wszystkiego”. Musi się nauczyć przewyżczać trudności. „Nauko kochana, już będę pracował od samego rana”. Stąd krok do oceny pracy dorosłych. Apoteozę jej spotykamy w „Nasim ojciecie pracującym” — Themersona.

A wysiłek wielowiekowy, uwieńczony cudowniejszymi niż w bajce wynalazkami, znajdujemy w „Poczie” tegoż autora, książkę ilustrującą w świetnym skrócie rozwój cywilizacji na jednym z jej odcinków.

Do wychowawcy-recytatora należy reszta. On musi segregować, wybierać, przebierać (bogactwo materiału na to pozwala), dostosowywać do wieku, a nade wszystko odpowiednio wygłaszać, by nie chybiać celu — stopniowego rozwoju nowego człowieka.

Z. D.

KRONIKA

115

Przyjazd Pana Kuratora Mariana Bronisława Godeckiego do Wilna.

W dniu 12-IX b. r. przybył do Wilna i objął urzędowanie Kurator Okręgu Szkolnego Wileńskiego Pan Marian Bronisław Godecki.

Pana Kuratora powitali na dworcu kolejowym Naczelnicy Wydziałów Kuratorium i Inspektor szkolny na miasto Wilno.

Bezpośrednio z dworca udał się Pan Kurator na Rosse, by złożyć hołd Duchowi Opiekunczemu Wileńszczyzny.

Spotkanie się obu Kuratorów Pana Szelańskiego i Pana Godeckiego w obecności Naczelników, Wizytatorów i Instruktorów Kuratorium odbyło się w serdecznej a zarazem pełnej głębokiej treści atmosferze.

Pan Kurator Godecki w krótkim przemówieniu oświadczył, że obejmując kierownictwo dalszego ciągu pracy oświatowej na terenie tych Ziem, docenia szczególną odpowiedzialność, wynikającą z pełnienia obowiązków na Ziemi umiłowanej przez Marszałka, na Ziemi eksponowanej, a jednocześnie stanowiącej ważną pozycję przyszłości rozwojowej Państwa.

Podobać im będzie mógł jeśli poczucie odpowiedzialności odnosić się będzie zarówno do pracowników jako jednostek jak i zespołu, i jeśli zespół podporządkuje się wielkiemu celowi i idei z nim związanej. — Praca na polu oświaty jest służbą idei, a jej przedmiotem żywy człowiek.

Na usługach realizacji idei stoją ustawy, rozporządzenia i działalność pracowników. Jako urzędnicy administracyjni pamiętać musimy, że we wszystkich poczynaniach musimy służyć wychowaniu młodzieży, dopomagać nauczycielstwu w jego odpowiedzialnej pracy, zespolić się w dążeniach ze społecznością rodziców i całym społeczeństwem przez opiekę nad placówkami społeczno-kulturalnymi. Program szczegółowy i jego metody kształtować się będą w codziennej pracy dla zaspokojenia potrzeb tych Ziem.

Dalszym ciągiem deklaracji programowej był hołd złożony przez Pana Kuratora Godeckiego i urzędników Kuratorium Sercu Największego Wychowawcy Narodu na Rossie; był to meldunek objęcia placówki.

W czasie od 12—19 b. m. przejmował Pan Kurator Godecki poszczególne działy pracy Kuratorium.

116

Pożegnanie Pana Kuratora Kazimierza Szelałowskiego.

W dniu 19 b. m. odbyło się pożegnanie Pana Kuratora K. Szelałowskiego przez urzędników Kuratorium, następnie przez młodzież szkolną, nauczycielstwo i dyrektorów szkół, wreszcie przez organizacje społeczne, współpracujące z Kuratorium.

Panu Kuratorowi wręczono album z adresem i podpisami urzędników i nauczycielstwa. Wieczorem w tym dniu odbyło się pożegnanie o charakterze towarzyskim.

W przemówieniach, wygłoszonych przez przedstawicieli urzędników, nauczycielstwa i młodzieży, wskazano na zasługi Pana Kuratora Szelałowskiego, pod którego kierownictwem w ciągu sześciu lat dokonano znacznych prac na polu szkolnictwa, a zarazem na pełen życzliwości stosunek do młodzieży i nauczycielstwa. Przedstawiciele organizacji społecznych z p. Rektorem Staniewiczem na czele dali wyraz uznaniu dla pracy Pana Kuratora Szelałowskiego, który rozumiejąc potrzeby tych Ziem, z losem ich sercem i pracą się związał.

W końcowym przemówieniu Pan Kurator Szelałowski wyraził wdzięczność nauczycielstwu za współpracę, a społeczeństwu za życzliwe doń ustosunkowanie się.

117

Oświata Pozaszkolna.

Konferencja we wsi Ossowo.

W czasie od 24. VIII. do 31. VIII. r. b. odbyła się konferencja w sprawach oświaty pozaszkolnej.

W konferencji wzięli udział: instruktorzy oświaty pozaszkolnej, kierownicy względnie zastępcy kierowników niższych szkół rolniczych i instruktorzy oświatowi Korpusu Ochrony Pogranicza z terenu Okręgu Szkolnego Wileńskiego, instruktorzy przysposobienia rolniczego z województw wileńskiego i nowogródzkiego, ponadto przedstawiciele Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Centralnego Komitetu do Spraw Młodzieży Wiejskiej z Warszawy, Korpusu Ochrony Pogranicza z Warszawy, Izby Rolniczych z Wilna

Nowogródka,—razem w ilości 78 osób. Konferencję odwiedzili przedstawiciele Koła Związku Bibliotekarzy w Wilnie z dyrektorem dr. Łysakowskim na czele i przedstawiciele Okręgów Wileńskich Kolejowego Przysposobienia Wojskowego i Poczтового Przysposobienia Wojskowego.

Skład osobowy uczestników konferencji wskazuje, że spotkały się z zagadnieniem publicznej oświaty pozaszkolnej zainteresowane czynniki, dla ustalenia planu koordynacji pracy, dla ustalenia zadań, programu i metod oświaty pozaszkolnej. Nadało to konferencji szczególny charakter a zarazem wielkie znaczenie.

Konferencja odbyła się we wsi Ossowo, gminy żyrmuńskiej, powiatu lidzkiego. Organizacje społeczne tej wsi dostarczyły uczestnikom konferencji mieszkania i wyżywienia, a 1 klasowa szkoła powszechna i świetlica Koła Młodej Wsi lokal na obrady. Warunki te wycisnęły specjalne piętno na konferencji.

Program konferencji.

1. Zagadnienie kultury wsi i jej zadania w stosunku do kultury narodowej i Państwa.
2. Środowisko wiejskie, jego potrzeby, dążenia i jego siły społeczne.
3. Organizacje młodzieży wiejskiej, ich zadania i program pracy.
4. Dzisiejsze formy i stan oświaty na wsi.
5. Formy dokształcania przodującej młodzieży wiejskiej.
6. Szkoły rolnicze: ich zadania, i ich oddziaływanie na środowisko wiejskie, dobór uczniów do tych szkół, praca absolwentów i ich Związek.
7. Przysposobienie rolnicze, jego organizacja programu i metoda pracy.
8. „Rok współpracy” Izby Rolniczej, oświaty pozaszkolnej i szkół rolniczych na terenie przysposobienia rolniczego.
9. Formy i zakres współpracy instruktorów O. P., instruktorów P. R. i szkół rolniczych.
10. Instruktor wychowawca środowiska wiejskiego. Ponadto szczegółowo zostały przepracowane następujące sprawy: 1) bibliotekarstwo i czytelnictwo, 2) samokształcenie, 3) przodownicy i ich dokształcanie, 4) praca młodocianych, 5) zagadnienia walki z analfabetyzmem i półanalfabetyzmem, 6) samokształcenie instruktorów.

Powyższy program wymagał znacznej ilości godzin pracy, to też pracę zaczęto o godz. 8, a prowadzono ją—z dwugodzinną przerwą na obiad—do godz. 19.

Prelegentów dostarczyły Izby Rolnicze i Kuratorium.

Oświata pozaszkolna miała na terenie Okręgu Szkolnego Wileńskiego wyraźne nachylenie gospodarcze od samego początku zostało ono podyktowane specjalnie trudną sytuacją gospodarczą tutejszej ludności wiejskiej. Stan ten spowodował nawiązania współpracy z Izbami Rolniczymi, jej formy zostały na konferencji ustalone. Daje to celowe powiązanie oświaty ogólnej z oświatą w zakresie gospodarczym, a przez powiązanie z formami i metodami pracy wychowawczej daje terenowi Ziemi północno-wschodnich taki typ młodego człowieka wsi, jakiego wymaga realizowany na tych Ziemiach program państwowy i społeczny.

Szkoły rolnicze dają cenny materiał przodowni-
czy tutejszej wsi; powiązanie pracy z pracą oświatową
pozaszkolną i akcją przysposobienia rolniczego zapew-
nia znacznie wydatniejsze wyniki.

Na terenie pogranicza prowadzi K. O. P. warto-
ściową pracę o charakterze społecznym i oświatowym;
organem K. O. P-u są jego instruktorzy oświatowi.
Uzgodnienie współpracy z K. O. P-em stwarza nowe mo-
żliwości dla rozbudowy pracy oświatowej.

Wobec rozwoju bibliotekarstwa i czytelnictwa—
współpraca z Kołem Związku Bibliotekarzy zapewnia
fachową opiekę tej akcji, a o wielkiej wartości tej opieki
mówi osoba dr. Łysakowskiego.

Współpraca z K. P. W. i P. P. W.—daje oświacie
pozaszkolnej nowe zastępy inteligentnych pracowników
oświatowych, którą zwiększają kadry pracowników,
wypełnione dotąd ofiarnie prawie wyłącznie przez na-
uczycielstwo szkół powszechnych.

Założenia, program i metody pracy społecznej
ustalono w szczególnych warunkach, które gwaranto-
wały, że sprawy te będą ujmowane realnie. Uczestnicy
konferencji mieli noclegi w stodołach a wyżywienie
w poszczególnych domach, co dawało możliwość bezpo-
średniego zetknięcia się z ludnością wiejską, ze stanem
kultury jej życia i z możliwościami rozwoju tej kultury.
By wyżywienie mogło być utrzymane na poziomie, zo-
stał zorganizowany w czasie konferencji przez Organi-
zację Kółek Rolniczych i Kół Gospodyń Wiejskich kurs
gospodarstwa domowego. Zaopiekował się sprawą stwo-
rzenia warunków dla konferencji Starosta Powiatowy,
Inspektor Szkolny w Lidzie i wójt Gminy Żyrmuny.
W Ossowie całość spraw organizacyjno-gospodarczych
spoczywała w ręku przewodniczącego Koła Młodej Wsi,
p. Ptaszyńskiego.

W dniu 30. VIII r. b. zorganizowano „dożynki”.
Miały one szczegółowy charakter, oparte były o miej-
scowe pieśni i zwyczaje; młodzież zorganizowana skła-
dała pokłon i życzenia swym ojcom i matkom; w chwili
łamania się chlebem uczestnicy mieli łyżę w oczach. Do
stołu biesiadnego zasiadło około 150 osób.

Przy otwarciu konferencji postawiono pytanie,
czy dwie grupy ludzi: wieś i pracownicy oświatowi—
w czasie ośmiodniowego współżycia zdadzą egzamin.
Egzamin zdały obie grupy. Pracownicy oświatowi sta-
nęli przed wsią z wartościową kulturą miasta. Wieś
wykazała, że posiada wprost zawrotne możliwości dźwig-
nięcia się kulturalnego, jeśli tylko zaistnieją warunki:
stan gospodarczy i pomoc oświatowa. Codzienne wie-
czory świetlicowe, a wśród nich jedno „ognisko”, orga-
nizowane wspólnie przez uczestników konferencji i wieś,
dawały możliwość spotkania się ze wsią na terenie pracy
oświatowo-wychowawczej.

Dla Ossowa i okolicy konferencja pozostawiła
niezatarte przeżycia, wykazujące, że „front ludzi pracy
umysłowej i fizycznej” nie jest mrzonką, jeśli jego treść
stanowią konkretne zagadnienia, związane z rozwojem
potęgi Państwa i kultury mas. Uczestnikom zaś konfe-
rencja dała wiarę, że praca ich, budująca zręby nowej
wsi, nie pójdzie na marne.

J. D.

118

SPIS KSIĄŻEK

nabytych

przez Centralną Bibliotekę Pedagogiczną
przy K. O. S. Wil. w Wilnie
w czerwcu i lipcu 1936 r.

Pedagogika.

(d. c.).

Sedlaczek St. Geneza skautingu i harcerstwa. W-wa 1936.

Seminarja nauczycielskie Poznańskiego Okręgu Szkol-
nego. Poznań 1936.

Skarżyńska J. Praca z książką naukową, mapą, tablicą.
W-wa 1936.

Skierczyński M. i Mazurkowa A. Gry sportowe—podr.
metod. W-wa 1936.

Sońnicki K. Dydaktyka ogólna. W-wa 1935.

Starzyński J. Dydaktyka nauki o sztuce. W-wa 1936.

Stuckart W. Nationalsocialistische Erziehung. Frankfurt
1935.

Szlagowski A. Etyka w wychowaniu... St. Konarskiego
W-wa 1931.

Ściesiński J. Zagadnienie wychowania. Włocławek 1931.

Truchim S. Geneza szkół realnych w W. Ks. Poznań-
skiem. W-wa 1936.

Trzysta lat istnienia szkół Pijarskich 1617—1917. Kra-
ków 1917.

W obronie oświaty powszechnej. W-wa 1936.

Węglewicz M. Dydaktyka religii w szkole średniej.
Zagadnienia pedagogiczne (program). W-wa 1936.

Zagadnienia pracy kulturalnej. Rocznik II. W-wa 1936.

Żukiewiczowa Z. Dydaktyka przedszkola. W-wa 1936.

Filozofia, psychologia.

Bierdiajew M. Nowe średniowiecze. W-wa 1936.

Claparède E. Poradnictwo zawodowe, zadania i me-
tody. W-wa 1936.

Dryjski A. Badania nad automatyzmem graficznym.
Poznań 1925.

Dryjski A. Dusza i ciało. Poznań 1922.

Freud Z. Wizerunek własny. W-wa 1936.

Macewicz P. Ocena przydatności do zawodu. W-wa
1936.

Maritain J. Sztuka i mądrość. Poznań 1936.

Murphy G. General Psychology. New York 1933.

Ogden C. The A. B. C. of Psychology. London 1934.

Poznańska A. Niemowlęstwo — pierwszy rok życia
Poznańska A. Pierwsze dzieciństwo—2-i i 3-i rok życia
dziecka. W-wa 1936.

Poznańska A. Drugie dzieciństwo—4-y—7-y rok życia
dziecka. W-wa 1936.

Poznyszew S. Psychologia kryminalna. Łódź 1936.

Rudniański S. Ruch filozoficzny w Z. S. R. R. W-wa
1936.

Schneersohn F. Samotność i nuda w życiu dziecka.
W-wa 1936.

Stebbing L. A modern introduction to logic. London
1933.

- Suchodolski B.** Studja nad humanizmem współcz. — I. Babbitt. W-wa 1936.
Szuman S. O dowcipie i humorze. W-wa 1936.

Słowniki, encyklopedie, bibliologia.

- Bar A.** Słownik pseudonimów i kryptonimów pisarzy... Tom I. Kraków 1936.
Dobrowolska H. Grafika książki a czytanie. W-wa 1933. Encyklopedia ilustrowana powszechna. Wyd. Przeworskiego. W-wa 1936.
Hamel B. Słownik francusko-polski i polsko-francuski. W-wa 1936.
Kalicki T. i Mikucka A. Biblijografia polska K. Estreichera—przewodnik. W-wa 1936.
Makowiecki T. Józef Piłsudski a nauka. W-wa 1936.
Meyer. Konversations—Lexikon, Baud I—XXIV. Leipzig 1897—1913.
Muszkowski J. Życie książki. W-wa 1936.
Piłsudski Józef — pisarz, wydawca, drukarz. Kraków 1936.
Słownik biograficzny polski. Tom I. Świat i życie. Tom III. W-wa 1935.
Živny W. Biblijografia i bibliologia 1936.

Nauki społeczne i prawne.

- Bucharin N.** Teoria materjalizmu historycznego. W-wa
Bystron J. Megalomanja narodowa. W-wa 1935.
Gierlych J. Tragizm losów Polski. Pelplin.
Hauszyl W. O izbach rzemieślniczych i ich związku. W-wa 1934.
Komarnicki W. Ustrój państwowy Polski współczesnej i Wilno 1936.
Krzyżanowski A. Moralność współczesna. Kraków 1935.
Łubieński T. Przewrót ustroju polskiej wsi. Kraków
Panejko J. Geneza i podstawy samorządu europejskiego. Wilno 1934.
Richmond M. Nowe metody pracy społecznej. Lwów
Rzymowski W. Prawo do życia, a powinność pracy. W-wa 1936.
Studnicki Wł. Sprawa polsko-żydowska. Wilno 1936.
Taranowski T. Historia prawa rosyjskiego. I. Lwów 1928.
Włodarski P. Zagadnienia narodowościowe w Polsce... W-wa 1936.
Znaki polskie pocztowe — rzecz zbiorowa. Białystok 1936.
Żabko-Potopowicz B. Osadnictwo polskie w Brazylii. W-wa 1936.

Językoznawstwo.

- Handel J.** Dzieje językoznawstwa. Lwów 1935.
Jelonek G. Mów dobitnie. W-wa 1935.
Jodłowski S. Taszycki W. Zasady pisowni... ze słownikiem. Lwów 1936.
Kalina A. Historia języka polskiego. T. I. Lwów 1883.

- Rossowski J.** Jak się uczyć języków obcych. W-wa 1935
Zienkiewicz E. Pierwsza znajomość języków estońskiego i węgierskiego. W-wa 1936.
Żegilewicz Z. Projekt reformy alfabetu polskiego. W-wa 1936.

Nauki matematyczne i przyrodnicze.

- Beebe W.** Kraina wód. (Nonsuch). W-wa 1936.
Brehm. Życie zwierząt. Tom I i II. W-wa 1936.
Centnerszwer M. Chemia fizyczna. Cz. I. W-wa 1933.
Eddington A. Czy wszechświat się rozszerza? W-wa.
Gail O. Fizyka na wesoło. W-wa 1936.
Łomnicki A. Rachunek różniczkowy i całkowity. T. I i II. Kraków 1936.
Motyka J. i Panycz T. Rośliny lecznicze i przemysłowe w Polsce. Lwów 1936.
Nikodymowicz S. i O. Wstęp do rachunku różniczkowego. W-wa 1936.
Nikolskij W. Doistoriczeskaja kultura. Moskwa 1936.
Pac-Pomarnacki Z. Historia ogrodu zoologicznego w Wilnie. Wilno 1936.
Paczoski J. Podstawowe zagadnienia geografii roślin. Poznań 1933.
Stamm E. Z historii matematyki XVII w. w Polsce. W-wa 1935.
Tarski A. O logice matematycznej... Lwów 1936.
Venzmer G. Wie wir alt werden. Stuttgart 1936.
Wilkoś W. Podstawy arytmetyk klasycznych. Kraków 1936.
Zahorski J. Fizyka w życiu codziennym. W-wa 1936.

Nauki stosowane.

- Baufé M.** Nauka o wyrobie tkanin. Poznań 1936.
Błoński W. O pracy umysłowej. Kraków 1936.
Brzozowski S. Kwiaty w pokoju. W-wa 1936.
Brzóska S. Pasięka w ogródku miłośnika. W-wa 1936.
Burdecki F. Telewizja, czyli widzenie na odległość. W-wa 1936.
Kopyłow F. Cudowna fabryka. (jak pracuje organizm). W-wa 1936.
Makowiecki S. Kwiaty ogrodowe. Lwów 1936.
Sureń H. Człowiek i słońce. Wilno 1936.
Wasiewicz C. Zakładanie i prowadzenie ogródka owocowego W-wa 1936.

Sztuki piękne i sporty.

- Dobrzycki J.** Stary Kraków. Kraków.
Junosza-Dobrowolski W. Przewodnik działacza sportowego. W-wa 1936.
Mycielski J. Sto lat dziejów malarstwa w Polsce 1660—1860. Kraków 1902. e. d. n.

Zostały nabyte podręczniki dostosowane do nowych programów ze wszystkich przedmiotów.

Adres Redakcji i Administracji: Wilno, Wolana 10, Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego wynosi 6 złotych, półrocznie 3 zł., kwartalnie 1 zł. 50 gr. Cena numeru pojedynczego—60 gr. Należność należy wpłacać wyłącznie na konto czekowe P. K. O. Nr. 30466.

CENA OGŁOSZEŃ: cała strona zł. 80, 1/2 str.—zł. 45, 1/4 str.—zł. 25, 1/8 str.—zł. 15.

Tłoczono z polecenia Kuratora Okręgu Szkolnego Wileńskiego
 w Drukarni Artystycznej GRAFIKA. Wilno, Tatarska 22, telefon 13-69.